

AZ AKÁC SZEREPE A HAZAI ERDÉSZETBEN ÉS A FAEXPORTBAN

Az 1984. évi „Karancsi Napok”-on elhangzott előadás

Az akác — bár nem őshonos fafajunk — hosszú idő óta a mezőgazdaság és a falusi lakosság legkedveltebb fája. A falusi ember az akác előnyös tulajdonságait — gyors növekedését, szerény tápanyagigényét, jó sarjadó és mézélő képességét, fájának sokoldalú felhasználhatóságát és tartósságát — korán felismerte. Az erdész szakemberek erőfeszítései mellett e felismerés is alapvetően elősegítette az akácerdők területének gyors növekedését. Az Erdőrendezési Szolgálat 1983. január 1-i adatai szerint az ország erdőterülete, az erdők élőfakészlete az 1. táblázat szerint alakult.

Az akác magas területi és élőfakészlet aránya indokolta, hogy az erdészeti, faipari és bútoripari kutatás kiemelten foglalkozzon a fafajjal. A kutatás főként a nemesítésre, a hozamok növelésére és a hasznosítás körének bővítésére irányult. A kutatás már a múlt század közepén megkezdődött. *Illés Nándor* az 1870., 1895. és 1899-ben megjelent munkáiban már nagy figyelmet szentelt e fafajnak. Ezt követően az akác — az anyagi és személyi adottságoktól függően — mindig szerepelt a kutatási témák között. Ez nagy szivósságot is igényelt, mert az akác sok előnyös tulajdonsága mellett hátrányokkal is rendelkezik. Könnyen vetemedik, reped, nagyon kemény fája miatt feldolgozása szerszám- és energiaigényes. Szerencsénkre neves kutatóink egész sora kötelezte el magát e hasznos fafaj kutatására. A teljesség igénye nélkül: *Fekete Zoltán, Barlay Ervin, Babos Imre, Járó Zoltán, Igmándy Zoltán, Keresztesi Béla, Erdélyi György és Molnár Sándor* nevét említem.

Az akác felhasználásával kapcsolatos kutatási, gyakorlati eredmények és a külföldi tapasztalatok átvétele lehetővé tette területének folyamatos növelését. Az akácerdők területének, élőfakészletének alakulását a 2., 3. és 4. táblázat tartalmazza. A termelési és különleges rendeltetésű erdőterületből országosan 18,1⁰/₀-ot foglal el. Zöme a 10—20, illetve a 20—30 éves korosztályokra esik, ami az 1950-es években megkezdett nagyobb arányú erdőtelepítési, fásítási munkára és az akác rövid vágáskorára vezethető vissza. A Mg. tsz-ek kezelésében lévő 424 eha gazdasági és különleges rendeltetésű erdőterületnek 33,7⁰/₀-án található akác. Országosan az élőfakészletnek 13,2⁰/₀-a a Mgtsz-ek élőfakészletének viszont már 30,3⁰/₀-a az akác.

A gazdálkodók az erdőtervek 1983. évi fakitermelési leszámolója szerint országosan 6,4 millió N° m³ fatérfogatot termeltek ki. A fakitermelés és abból az akác kitermelése a 4. táblázat szerint alakult. E szerint az országos fakitermelésnek egynegyed része akác fafajú volt, a Mgtsz-ek erdeiből viszont

Az erdők élőfakészlete

1. táblázat

Fafaj	Terület		Élőfakészlet			
	%	sorrend	%	sorrend	m ³ /ha	sorrend
1. Nemes tölgy	21,5	1	26,6	1	221	2
2. Egyéb tölgy	1,6	7	0,7	7	79	7
3. Bükk	6,7	5—6	12,8	4	341	1
4. AKÁC	18,1	2	12,9	3	127	6
5. Cser	11,8	4	14,1	2	211	3
6. Gyertyán	6,7	5—6	6,5	6	173	4
7. Fenyő	14,9	3	12,3	5	146	5
8. Egyéb fajok	18,7	—	14,1	—	135	—
Összesen:	100,0	—	100,0	—	176	—

2. táblázat
A gazdasági és különleges rendeltetésű erdők területének korosztályok szerinti megoszlása 1983. január 1-én:

	korosztály								Me: eha
	1—10	10—20	20—30	30—40	40—50	50—60	60—100	100	Összesen
Országos összesen:	218	270	271	127	146	115	274	27	1493
ebből: akác	49	61	99	49	11	1	—	—	270
Mgtsz összesen:	94	102	90	42	29	24	41	2	424
ebből: akác	23	36	57	20	3	—	—	—	139

3. táblázat
A gazdasági és különleges rendeltetésű erdők élőfakészletének megoszlása 1983. január 1-én:

	korosztály								Me: millió m ³
	1—10	10—20	20—30	30—40	40—50	50—60	60—100	100	Összesen
Országos összesen	6	24	44	34	33	29	86	10	266
ebből: akác	1,1	6,7	15,1	9,1	2,2	—	—	—	34,2
Mgtsz összesen	2,3	9,6	14,0	8,0	6,3	5,5	11,6	0,5	57,8
ebből: akác	0,6	3,7	8,8	3,7	0,5	—	—	—	17,3

4. táblázat
Az 1983. N⁰ fakitermelés az erdőtervi leszámolás szerint

	Véghasználat	Gyérítés	Tisztítás	Összesen	
				1000 m ³	%
Országosan összesen	4552	1660	141	6353	100
ebből: akác	1398	176	25	1599	25,2
Összesenből Mgtsz	1141	423	39	1603	100
ebből: akác	571	75	13	659	41,1

több mint 40%. Az akác hasznosítása ebben a megközelítésben is kiemelt, országos szintű feladat.

A változó — az utóbbi években egyre kedvezőtlenebb — piaci helyzetben az erdőgazdálkodók változatlanul arra törekedtek, hogy a kitermelt akácnak minél nagyobb részét ipari célú feldolgozásra választékolják. A STAGEK adatszolgáltatásai szerint a kitermelt akác fatérfogatból az 5. táblázat szerinti termékeket választékolták. A kitermelt akác értékesítési irányaiban jelentősebb eltérés csak a bányászati faanyagok, a papírfa és az építőfa esetében van. Az első kettőnél a mezőgazdasági értékesítési lehetőségek a kisebb termelési tételek miatt szerényebbek. Az építőfa esetében viszont a helyi értékesítési lehetőségek jó kihasználását jelzi a 20 em³-es volumen. Az akác rönknek 43%-a a Mgtsz kezelésében lévő erdőkből került ki, ami az akác helyi fűrészipari célú feldolgozásának kiszélesítésére utal.

Az akác szélesebb körű ipari felhasználása az 1960-as évek második felétől — több tényező együttes hatására — bontakozott ki. Gyors ütemben fejlődött a mezőgazdaság, jelentősen nőtt az egy főre eső nemzeti jövedelem, bővült az exportlehetőség. A növekvő kereslet tölgy és bükk fafajokból már nem lehetett kielégíteni, ezért fokozatosan megnőtt az igény az egyéb, korábban tűzifaként értékesített fafajok iránt is.

Az akác N° fatérfogat választékmegoszlása 1983-ban

Megnevezés	Országos		Mgtsz	
	em ³	%	em ³	%
Összesen N° fatérfogat	1599	100	659	100
ebből: fűrészip. alapany.	330	21,0	121	18,4
bányászati anyag	45	22,8	4	0,6
papírfá és rostfa	26	1,6	4	0,6
épitőfa	22	1,4	20	3,0
egyéb iparifa	127	7,9	62	9,4
iparifa összesen	640	40,0	234	35,5
energiacélú fa	959	60,0	425	64,5

A bútorgyártásra az akác felhasználásától hosszú ideig azért idegenkedtek, mert az alkatrészgyártás ebből a fafajból — az alapanyag kisebb szélességi és vastagsági méretei, valamint az elég gyakori fahibák miatt — csak alacsonyabb kihozattal és magasabb energiaráfordítással valósítható meg. Számos gyártás- és szárítástechnológiai problémát kellett az alkatrészgyártás bevezetése során tisztázni, ezek megoldása után a lábak, kávaösszekötők, csúszólecek, fotelkeretek, iskolapadok gyártása akácból is megkezdődött.

A hordógyártásban forradalmi utat tett meg az akác. A mechanikai és hőkezelési technológiai paraméterek gondos kidolgozása után az egyutas boroshordóknál az akác teljesen kiváltotta a tölgyet.

Az utóbbi években jelentős utat tett meg az akác a hosszitoldott és rétegelt-ragasztott szerkezetek gyártása terén. Itt is a szárítási paraméterek és az akác fafajnak megfelelő szárítási technológia kidolgozása biztosított jó lehetőséget a ragasztási eljárások alkalmazására.

A természetes állapotban vékony, keskeny és viszonylag rövid akác szelvényáru hosszitoldása, rétegelése és szélességtoldása újfajta termékek előállításának széles lehetőségeit tárta fel. A szükséglet először az állattartási épületek terén jelentkezett. A FATIP rendszerű 9—18 m fesztávolságú szerkezetek után a fatakarékosabb MEZŐFA rendszerű épületszerkezeteket kezdték gyártani. Az egyedi lakóházak építésénél a ROTIP rendszerű gyártmánycsalád értékesítése kellő propaganda esetén tovább növelhető. A rétegelt-ragasztott szerkezetek gyártásánál az akác több területen kiválthatja a fenyőt. Ilyen terület lehet a vegyi hatásnak kitett uszoda, az időjárás viszonyosságoknak erősen kitett közúti hídszerkezet, illetve a szélsőséges klímahatásoktól szenvedő fóliasátrak, melegházak vázszerkezete. A szakemberek közel három évtizede foglalkoznak a gyengébb minőségű fűrészáru ragasztott talpfaként való hasznosításával. A kidolgozott gyártástechnológiával előállított ragasztott váltótalpfának magas az élettartama, a felületi szilárdsága, és vetemedésmentes. Középréteggként akác helyett cser is alkalmazható. Az eredményes kutatási kísérletek és a nagyüzemi gyártás tapasztalatai alapján a rövid és vékony akác fatermékek jól hasznosíthatók — szükség esetén — a faforgácslap- és farostlemezyártásban is.

Az erdőgazdálkodási ágazat (Mgtsz nélkül) és a minisztériumi faipar (MÉM) a STAGEK adatai szerint 1983-ban akácból a 6. táblázat szerinti ipari termékeket gyártotta. Ebből látható, hogy az akác iparifának legnagyobb részét fűrészáruvá dolgozzák fel. Igen jelentős az egyéb ipari termékek gyártása is, amit elsősorban a helyi szükségletek kielégítésére és exportra termelnek. Számottevő a parkettaléc termelés, amit csaphornyos és mozaikparketta gyártáshoz használnak fel. Jelentős eredménynek számít, hogy 30 em³ faforgácslap gyártásához akácfaat használnak fel Szombathelyen. További feladat a

Ipari termék előállítás akácból 1983-ban, m³

Megnevezés	Az előállított term. mennyisége	A termelés. felhaszn. alapany.	A termelés aránya az össz. alapany.-hoz %
Fűrészáru	25765	50152	20,3
Bányadeszka	5794	9823	3,9
Donga	3771	12104	4,9
Normál és váltótalpfá	566	1309	0,5
Kisvasúti talpfá	861	1429	0,6
Parkettaléc	8494	26852	10,8
Fűrészelt gerenda	413	915	0,4
Ládaelem	86	148	0,1
Bútorléc	780	2692	1,1
Egyéb fel nem sorolt fűrészip. t.	24975	47197	19,1
Szőlőkaró	23663	36044	14,6
Bányadorong, bordafa	7455	7763	3,2
Fűrészipari termék összesen:	102623	196428	79,5
Faforgácslap	30042	44493	18,1
Fatömegcikk	165	531	0,2
Bútoralkatrész	56	270	0,1
Egyéb	2022	5310	2,1
Összesen:	—	247032	100,0

Akác fatermékek kivitele

Termék	1981		1983		1983
	m ³	MFt	m ³	MFt	1981 . 100
Rönk	149	0,4	84	0,2	56
Papírfá	32260	41,7	26270	28,0	81
Szőlőkaró	3057	12,1	3200	11,5	105
Szőlőoszlop	10354	35,3	6377	22,9	62
Fűrészáru	1296	6,1	2048	10,3	158
Parkettaléc	67	0,7	254	1,8	379
Bútorléc	280	2,3	139	1,3	50
Egyéb termékek	—	2,8	—	0,6	—
Összesen:	—	101,4	—	76,6	—

bútorléc- és az építőfa-termelés növelése a helyi szükséglet jobb kielégítése érdekében.

Az elmúlt másfél évtizedben fokozatosan kiépült az akác termékek export-piac. Az akácméz mellett az akác fatermékek is mind keresettebbek a külföldön. A kivitel a fontosabb termékekből a 7. táblázat szerint alakult. A primer termékek kivitele — a világszerte tapasztalt konjunktúra hatására — az 1981—83-as időszakban csökkent, a feldolgozott termékek exportja az 1982-es visszaesést követően 1983-ra újra emelkedett, de az árbevétel a primer termékek számottevő volumencsökkenését nem tudta ellentételezni.

Az akác nemesítése, a gazdaságosabb termelési technológiák és az ipari hasznosítás kiszélesítését megalapozó kutatás terén már számottevő eredményeink vannak. Az akác jelentős területi aránya és élőfakészlete, továbbá sokoldalú hasznosítási lehetősége a kutatási feladatok még jobb összehangolását és azok mielőbbi üzemi bevezetését, illetve a bel- és külföldi lehetőségek tovább feltárását igénylik.